Analyysi

Pankkikriisin palovaroittimet

Rahoitusvakaus | 21.05.2015 | Eero Tölö

KIRJOITTAJA

Eero Tölö

Kansainvälisen finanssikriisin myötä viranomaisille on annettu uusia välineitä rahoituskriisien ennaltaehkäisyyn. Näiden niin kutsuttujen makrovakausvälineiden tarkoituksena on lisätä pankkien riskinsietokykyä ja ehkäistä varallisuuserien hintakuplien taustalla usein olevaa liiallista luotonantoa. Makrovakausvälineitä käytettäessä hyödynnetään viranomaisharkinnan tukena joukkoa varoitustunnuslukuja, jotka tutkimustiedon valossa ennakoivat parhaiten pankkikriisien puhkeamista.

Kriisejä ennakoidaan ajoissa

Yksi tärkeimmistä makrovakausvälineistä on muuttuva lisäpääomavaatimus, jonka nimetty viranomainen asettaa pankeille, kun luotonanto kasvaa vaarallisen nopeasti. Suomessa tämä viranomainen on Finanssivalvonta. Jotta viranomaiset ehtisivät reagoida mahdolliseen kriisiin ajoissa, kriisin todennäköisyyttä pyritään arvioimaan vähintään muutaman vuoden aikajänteellä. Näin pitkällä aikavälillä pankkikriisejä ei voida tietenkään ennakoida täysin aukottomasti.

Yksi varoitin ei riitä

Arvioinnissa hyödynnetään niitä tunnuslukuja, jotka ovat tutkimuksissa osoittautuneet luotettavimmiksi pankkikriisien ennakoinnissa. Näitä tunnuslukuja on tutkittu runsaasti. Tyypillistä pankkikriisiä edeltävät luotonannon voimakas kasvu, osakkeiden ja kiinteistöjen hintojen yliarvostus sekä vaihtotaseen alijäämä.[1]

Tutkimusten perusteella luotettavimmaksi yksittäiseksi pankkikriisejä ennakoivaksi indikaattoriksi on havaittu yleisön luottokannan ja bruttokansantuotteen suhdeluvun poikkeama pitkän aikavälin trendistään. Baselin pankkivalvontakomitea on suositellut kansainvälisesti yhdenmukaista käytäntöä tämän tunnusluvun laskemiseksi ja tunnusluvun käyttämistä

päätöksenteon lähtökohtana pankkien muuttuvaa lisäpääomavaatimusta asetettaessa. Euroopan unioni on omaksunut tämän lähestymistavan yhteisessä vakavaraisuuslainsäädännössä ja Suomi vuonna 2014 uusitussa luottolaitoslaissa.

Luottokannan ja BKT:n trendipoikkeama ei kuitenkaan ole niin yksiselitteisesti tulkittava indikaattori, että muuttuvan lisäpääomavaatimuksen suuruus voitaisiin suoraan sitoa siihen. Viranomaisille onkin jätetty jonkin verran harkinnanvaraa päätettäessä kriisejä ehkäisevistä toimenpiteistä.

Euroopan järjestelmäriskikomitea on antanut oman suosituksensa niistä riskeistä, joiden kehittymistä ja vakavuutta nimetyn viranomaisen tulisi arvioida päättäessään pankkisektorin riskinsietokykyä lisäävistä toimista. Suosituksen mukaan päätöksenteossa tulisi käyttää myös tunnuslukuja, jotka kuvaavat yksityisen sektorin luotonannon kehitystä ja velanhoitorasitetta, asuntojen tai kiinteistöjen hintakehitystä, kansantalouden ulkoista tasapainoa, riskien mahdollista väärinhinnoittelua ja luottolaitosten toimintaan liittyviä riskejä. Vastaavat luokat on kirjattu Suomessa muuttuvaa lisäpääomavaatimusta koskevaan valtiovarainministeriön asetukseen.

Euroopassa hyväksi todetut varoittimet

Suomen Pankissa on tehty useita tutkimuksia pankkikriisejä ennakoivista indikaattoreista. Tuoreimmassa empiirisessä paneelitutkimuksessa[2, 3] pyrittiin tunnistamaan EU:n alueella toimivimmat indikaattorit, jotka soveltuisivat valtiovarainministeriön asetuksen edellyttämään kuuteen indikaattoriluokkaan.

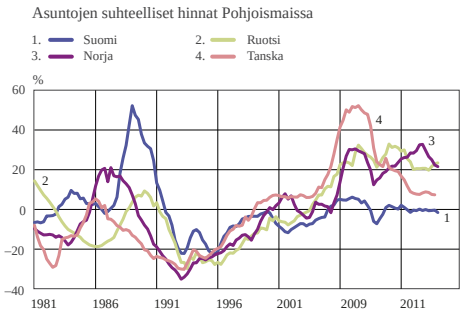
Tutkimuksen perusteella yleisön luottokannan ja BKT:n suhdeluvun trendipoikkeaman (ensisijainen riskimittari) ohella kotitalouksien luottokannan ja BKT:n suhdeluvun trendipoikkeaman suuri arvo ennakoi kriisejä yhtä hyvin. Kokonaisluottokannan lisäksi voidaan tarkastella myös pankkien luotonantoa.

Velanhoitosuhde kuvaa tutkimuksen mukaan kotitalouksien velanhoitomenoja (korkomenot ja lyhennykset) suhteessa kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin. Velanhoitosuhteen kasvu samoin kuin korkomenosuhteen suureneminen ennakoivat pankkikriisejä hyvin, mutta hieman lyhyemmällä varoitusajalla kuin ensisijainen riskimittari.

Asuntojen hintojen huomattava kohoaminen ja suhteellisten hintojen voimakas nousu ovat niin ikään hyödyllisiä indikaattoreita ja varoittavat järjestelmäriskistä tyypillisesti suhteellisen varhain (kuvio 1). Niin Suomessa, Ruotsissa kuin Norjassa 1990-luvun alun pankkikriisejä edelsi asuntojen suhteellisten hintojen huomattava nousu. Vuoden 2008 kansainvälinen kriisi puhkaisi asuntojen hintakuplan Tanskassa ja aiheutti maassa pankkikriisin. Muita käyttökelpoisia indikaattoreita ovat

tutkimuksen perusteella mm. vaihtotaseen alijäämä, riskien väärinhinnoitteluun liittyvät poikkeuksellisen pieni riskipreemio ja hyvin vähäinen markkinoiden volatiliteetti sekä pankkien taseen riskejä mittaava pieni pankkien omavaraisuussuhde.

Kuvio 1.

Asuntojen hinnat / kotitalouksien käytettävissä olevat tulot, erotus pitkän aikavälin keskiarvosta.
Lähde: OECD.

29.4.2015
eurojatalous.fi

Puuttumisen kustannukset punnittava

Reagoidessaan kriisin ennusmerkkeihin viranomaisen on asetettava vaakakuppiin yhtäältä mahdollisen pankkikriisin taloudelliset kustannukset ja toisaalta pankkien riskinsietokykyä vahvistavien toimien taloudelliset kustannukset. Pankkikriisin kustannukset (mitattuna esimerkiksi bruttokansantuotteen menetyksenä) ovat tyypillisesti suuret. Erityisesti Suomessa nämä kustannukset voisivat olla keskimääräistä suuremmat Suomen pankkijärjestelmän rakenteellisten erityispiirteiden vuoksi, kuten todetaan artikkelissa Keskittynyt pankkijärjestelmä voimistaa kriisejä.[4]

Toisaalta pankkikriisit toistuvat harvoin. Vaa'an toisessa kupissa painaa se, että pankkien pääoma- tai likviditeettivaatimuksien kiristäminen voi vaikuttaa pankkien kykyyn tarjota rahoitusta yrityksille ja kotitalouksille. Sääntelijän kannalta voi olla ongelmallista se, että sääntelyn kustannukset tulevat näkyviin lyhyellä aikavälillä, kun pidemmällä aikavälillä saatavia hyötyjä on vaikeampi todistaa.

Viitteet

1. Kauko, Karlo (syyskuu 2014) How to foresee banking crises? A survey of empirical literature. Economic Systems. Volume 38, Issue 3. September 2014: 289–308. ↑
2. Kalatie, Simo – Laakkonen, Helinä – Tölö, Eero (2015) Muuttuvan lisäpääomavaatimuksen asettamisessa käytettävät indikaattorit. Keskustelualoite 8/2015. Suomen Pankki. Ks. http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/tutkimukset/keskustelualoitteet/Pages/dp2015_08.aspx. ↑
3. Tutkimuksessa [2] tunnistetut indikaattorit vastaavat pääosin niitä makrovakausanalyysin tunnuslukuja, joita Finanssivalvonta käyttää makrovakauspäätöksenteon tukena. Makrovakausanalyysin tunnusluvut, ks. http://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/kuviopankki/Pages/default.aspx. ↑
4. Ks. myös Timonen, Jouni – Topi, Jukka (2015) Makrovakauspolitiikka Euroopan unionissa. BoF Online 3/2015. Suomen Pankki. http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/selvitykset_ja_raportit/bof_online/Pages/BOF_ONL_03_2015.aspx. ↑

Asiasanat

indikaattorit, kriisien ennakointi, makrovakauspolitiikka, muuttuva lisäpääomavaatimus, tunnusluvut